

“หลายสิ่งดูจะชัดเจนขึ้นยามเมื่อคุณจุ่ม”

บทสัมภาษณ์เชอเกียม ตรุงปะ

วิจักขณ์ พานิช แปลและเรียบเรียง

เชอเกียม ตรุงปะ รินโปเช (ค.ศ. ๑๙๔๐- ๑๙๘๗) วัชรอาจารย์ชาวทิเบต ผู้ใช้เวลากว่า ๒๐ ปี ในการเผยแผ่พุทธศาสนาในซีกโลกตะวันตก เขาได้ก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นมากว่า ๑๐๐ ศูนย์ทั่วทั้งทวีปอเมริกาและยุโรป ก่อตั้งมหาวิทยาลัยนาโรปะ มหาวิทยาลัยแนวพุทธในเมืองโบลเดอร์ รัฐโคโลราโด ประเทศสหรัฐอเมริกา และมีงานเขียนที่ตีพิมพ์แล้วกว่า ๔๐ เล่ม

เชอเกียม ตรุงปะ เป็นธรรมาจารย์ชาวทิเบตเพียงไม่กี่คน ที่ยอมทิ้งกราบของความเป็นพระ และวัฒนธรรมทิเบตที่เขาเติบโตมา เพื่อการทำความเข้าใจชีวิตนักเรียนชาวตะวันตกของเขาอย่างไม่ถือตน คำสอนสำคัญในเรื่อง "วัตถุนิยมทางจิตวิญญาณ" ถือเป็นการกระตุ้นเตือนให้ชาวพุทธได้หันกลับมามองในเรื่องของการใช้หลักธรรมหรือภาพลักษณ์ความสูงส่งทางจิตวิญญาณเพียงเพื่อการหลอกตัวเอง อย่างปราศจากการนำพุทธธรรมมาฝึกฝนปฏิบัติจริงในชีวิต

บทสัมภาษณ์ชิ้นนี้มีขึ้นเมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๗๕ ณ เวลานั้นเชอเกียม ตรุงปะ เพิ่งเริ่มสอนพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกาได้เพียงห้าปีเศษเท่านั้น กว่าสามสิบปีผ่านไป พุทธศาสนาทิเบตได้หยั่งรากและกำลังงอกงามบนผืนดินซีกโลกตะวันตก และธรรมาจารย์ชาวทิเบตรุ่นหลังได้กระจายไปเผยแผ่พุทธธรรมในทั่วทุกมุมโลก แต่ข้อความที่เชอเกียม ตรุงปะพยายามสื่อสารถึงผู้ปฏิบัติธรรมชาวตะวันตกในบทสัมภาษณ์ชิ้นนี้ ยังคงทันกับยุคสมัยและสามารถนำมาใช้ได้กับผู้ปฏิบัติธรรมในโลกสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี

ท่ามกลางกระแสความตื่นตาตื่นใจในความแปลกใหม่ของพุทธศาสนาวัชรยานในบ้านเรา บทสัมภาษณ์ชิ้นนี้น่าจะทำหน้าที่เป็นข้อเตือนใจให้แก่ผู้ปฏิบัติธรรมชาวไทยได้ไม่มากนักน้อย

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา คุณมองเห็นความเป็นไปได้แค่ไหนที่คนอเมริกันจะสามารถฝึกฝนพุทธตันตระ เพราะดูเหมือนว่าแนวโน้มของวัตถุนิยมทางจิตวิญญาณจะมีความรุนแรงมาก อีกทั้งคนอเมริกันดูจะมีพื้นฐานในเรื่องของการปฏิบัติทางจิตวิญญาณน้อยมากเมื่อเทียบกับคนทิเบต

ประเทศพุทธในแถบเอเชียต่างกำลังประสบกับวิกฤติทางจิตวิญญาณ วิธีการปฏิบัติถูกลดความสำคัญลง สายการปฏิบัติเริ่มขาดช่วงและเลือนหาย อิทธิพลของวัตถุนิยมและบริโภคนิยมแผ่กระจายไปทั่ว เกิดการคอร์รัปชันในองค์กรทางศาสนาทั่วทุกแห่งหน แม้ประเทศทิเบตจะถูกยึดครองโดยกองทัพจีนโดยสมบูรณ์ เราชาวทิเบตยังถือว่าโชคดีมาก เพราะยังหลงเหลือคนกลุ่มเล็กๆกลุ่มหนึ่งที่รอดมาได้ด้วยเลือดเนื้อของการฝึกฝนทางจิตวิญญาณอย่างเข้มข้น ด้วยพลังการตื่นรู้ที่อยู่ในหัวใจของคนกลุ่มนี้จะเป็นโอกาสให้พุทธธรรมสามารถถูกสืบทอดต่อไปได้ ไม่เช่นนั้นสถานการณ์ทั้งหมดคงเป็นได้เพียงภาพความตายอย่างช้าๆ

ส่วนในเรื่องของการเผยแผ่พุทธธรรมในประเทศอเมริกา เราไม่ได้ให้ความสนใจไปที่การปรับเอาวัฒนธรรมทิเบตมาใช้ที่นี่ เราแค่ต้องการที่จะฝึกฝนหลักคำสอนในวิถีทางที่เหมาะสม ธรรมาจารย์ชาวทิเบตจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความเคารพแก่ภาษา วิชิต การสื่อสาร และความเข้าใจชีวิตในแบบของชาวตะวันตก ในฐานะรากฐานของการสื่อสารปัญญาญาณแห่งวิถีพุทธ จากนั้นเมื่อผู้คนที่นี้ได้เริ่มฝึกฝนจนมีความเข้าใจตัวเองอย่างลึกซึ้งมากขึ้น รูปแบบ ประเพณี และวัฒนธรรมบนฐานแห่งการตื่นรู้ก็จะเริ่มก่อตัวขึ้นเองอย่างเป็นธรรมชาติ หากเราคิดจะไปยึดยึดแบบแผนพิธีกรรมให้พวกเขาตั้งแต่เริ่มต้นเสียแล้ว ผลลัพธ์ที่ได้ก็คงเป็นแค่ความตื่นตาตื่นใจทางวัฒนธรรมการรู้แจ้งทางจิตวิญญาณของชนชาติทิเบตอย่างผิวเผิน ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น ข้อความสำคัญก็ไม่ได้ถูกส่งถึงผู้รับสาร เราจำเป็นต้องเริ่มต้นด้วยแนวทางที่ไม่ต้องมีพิธีรีตองอะไรมากมาย จากนั้นจึงค่อยๆเพิ่มความเคร่งครัดมากขึ้นทีละน้อย หนทางนี้น่าจะเปิดโอกาสให้ชาวตะวันตกสามารถซึมซับและเข้าใจแก่นของพุทธธรรมได้อย่างแท้จริง

ในหนังสือ “เกิดในทิเบต” คุณได้อธิบายถึงแรงบันดาลใจของการปรับเข้าหาวัฒนธรรมตะวันตก โดยการสละผ้าเหลือง เพื่อจะได้สามารถใช้ชีวิตมรณาสร่วมกับนักเรียนของคุณ

ชาวทิเบตจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตัดผ่านเมฆหมอกแห่งความตื่นตาตื่นใจทางวัฒนธรรมและโลกทัศน์ วิทยาศาสตร์วัตถุนิยมเข้าไปให้ได้ ธรรมาจารย์หลายท่านเลือกที่จะเผชิญกับความเป็นจริงอย่างจริงๆ หรือไม่ก็ระมัดระวังจนเกิดเหตุจนถึงขนาดเลือกที่จะไม่พยายามสื่อสารอะไรเลยก็มี บางครั้งเราจะเห็น

พวกเขาแสดงธรรมแบบดีฝึกปากกับโลกสมัยใหม่ ใช้กลยุทธ์ทางการทูตเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีแบบฉาบฉวย แต่ในใจกลับมีความกลัวอะไรบางอย่างปกคลุมอยู่ พูดย่างๆว่าธรรมาจารย์ที่เติบโตมาในวิถีปฏิบัติสมัยเก่ายังไม่มี faith เชื่อว่าสิ่งที่เรียกว่าพุทธธรรมในโลกสมัยใหม่จะเกิดขึ้นได้ ธรรมาจารย์บางคนถึงกับมองวัฒนธรรมสมัยใหม่เป็นเรื่องขำๆ เป็นเรื่องโศโครกอย่างโลกๆตามความเชื่อแบบอเบแบบไสยศาสตร์ตะวันตก ผมมองว่าถึงเวลาที่เราจะต้องตัดผ่านเมฆหมอกเหล่านี้ไปได้ ไม่เช่นนั้นก็ไม่มีความหวังที่เราจะสามารถสืบทอดคุณค่าแห่งพุทธธรรมสู่คนรุ่นต่อไปได้เลย

ก่อนที่จะมาที่ประเทศอเมริกา ผมเห็นข้อจำกัดที่วางไว้ในตนเอง สิ่งที่ผมได้ตระหนักก็คือ ผมจำเป็นต้องให้ความเข้าใจแก่นักเรียนของผมมากขึ้น เราไม่จำเป็นต้องโยนเอาความคาดหวังหรืออุดมคติอันสูงส่งไปให้พวกเขาแบกไว้ให้เมื่อย สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่ากลับเป็นเรื่องง่ายๆ อย่างการสื่อสารด้วยหัวใจอย่างตรงไปตรงมา และการแสดงธรรมคำสอนในรูปแบบของการดำเนินชีวิตประจำวัน เหล่าธรรมาจารย์ทั้งหลายจะต้องกล้าที่จะลงมาจากอาสนะหรือแท่นบัลลังก์อันสูงส่ง เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในระดับเดียวกันกับศิษย์ ไม่เช่นนั้นพุทธธรรมก็ยังคงถูกมองเป็นวัตถุล้ำค่าที่พระสงฆ์องค์เจ้าเฝ้าแสดงความเป็นเจ้าเข้าเจ้าของ เอาแต่รอให้ศิษย์เข้ามาทักท้วง กราบ แล้วจึงหยิบยื่นคำสอนให้กันราวกับวัตถุโบราณที่แลกเปลี่ยนซื้อขายกันในท้องตลาด นั่นคือข้อความที่ส่งถึงผมขณะที่ผมใช้ชีวิตอยู่ที่ประเทศอังกฤษ “เธอจะต้องลงมาจากหลังม้าสู่การเดินดินใช้ชีวิตธรรมดาสามัญร่วมกับทุกคน”

ก้าวแรกคือการพูดคุยทำความรู้จัก จากนั้นจึงเป็นเพื่อนกับเขา ความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนอาจทำให้เขารู้สึกชื่นชมในวิถีการดำเนินชีวิตของเรา อันบ่งบอกถึงคุณค่าที่แท้แห่งพุทธธรรมที่เราต้องการจะถ่ายทอด จากนั้นเราจึงค่อยๆ พัฒนาสู่ความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์กับอาจารย์อย่างเป็นธรรมชาติ โดยยังรักษาการสื่อสารที่ตรงไปตรงมาในระดับสายตาเอาไว้ ในฐานะรากฐานที่แสดงว่าคำสอนและผู้สอนไม่ได้เป็นสิ่งที่แยกขาดจากกัน

อะไรคือความหมายของคำว่า “ครู” และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์

ความหมายของคำว่าครูนั้นแบ่งออกได้เป็นสามขั้นด้วยกัน ในขั้นต้น ครู คือ ปราชญ์ ผู้มีความรู้ที่สามารถสอนคนอื่นได้ ในขั้นนี้ศิษย์มองไปที่ครูด้วยความเคารพกราบกับพ่อแม่ เราในฐานะศิษย์เหมือนกับทารกที่ทำอะไรด้วยตนเองไม่ได้ อาจารย์ต้องคอยป้อนนม ป้อนน้ำ เช็ดขี้ เช็ดเยี่ยว สอนเราให้รู้จักดูแลตัวเองในทุกๆ เรื่อง จากนั้นเมื่อเราพอที่จะยืนด้วยลำแข้งตัวเอง รับผิดชอบตัวเองได้แล้ว

ความสัมพันธ์ของศิษย์กับครูก็จะพัฒนาไปเป็นความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร หรือเพื่อนเดินทาง ในขั้นนี้ครูจะคอยให้กำลังใจแทนที่จะเป็นการจูงมือกันไปเหมือนแต่ก่อน

ในความสัมพันธ์ในขั้นของวัชรยาน ครูเปรียบเสมือนนักรบ ผู้ที่แสดงให้เห็นถึงการดำเนินชีวิต การเผชิญหน้ากับปัญหา และการสร้างความสัมพันธ์กับโลกอันกว้างใหญ่อย่างองอาจและสง่างาม หน้าที่ของครูในแง่มุมนี้เป็นสิ่งที่มีพลังมาก ครูเปรียบได้กับธรรมราชาผู้ปกครองโลกให้อยู่ในความผาสุก แต่ในขณะที่เดียวกันเขาก็ได้แบ่งปันโลกของเขาให้แก่ศิษย์ไปด้วย ธรรมราชานี้ไม่ได้ดูแลพลเมืองว่าสกปรกหรือต่ำต้อย เขาได้ให้เกียรติ มอบความเชื่อมั่นและศักดิ์ศรีให้กับศิษย์ทุกคนราวกับว่า เมื่อคุณได้มอบชีวิตให้แก่การฝึกฝนปฏิบัติธรรม คุณก็สามารถดำรงชีวิตด้วยศักดิ์ศรีและเสรีภาพได้อย่างเท่าเทียม

คุณได้บอกว่าจะต้องใช้เวลาราว ๒๐-๓๐ ปี กว่าที่วัชรยานจะสามารถหยั่งรากในตะวันตกได้โดยสมบูรณ์ ณ จุดนี้คุณได้สร้างพื้นฐานให้กับนักเรียนของคุณอย่างไรบ้าง

วัชรยานเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่ายมาก มันเป็นคำสอนที่ห้วนๆ และตรงไปตรงมาอย่างที่สุด อาจจะเรียกได้ว่าพุทธธรรมในขั้นของวัชรยานสื่อสารไปที่หัวใจอันเปล่งเปลือยของคุณโดยตรง เพราะความง่ายแสนธรรมดาและตรงไปตรงมานี้เองที่ทำให้วัชรยานเป็นคำสอนที่มีพลังที่สุดและง่ายต่อการเข้าใจคิดได้มากที่สุดเช่นเดียวกัน ความเปล่งเปลือยของพุทธธรรมขั้นวัชรยานส่งผลให้คนทั่วไปไม่สามารถเข้าใจได้ หากปราศจากซึ่งการฝึกฝนขั้นพื้นฐานมาก่อน

คุณต้องเข้าใจว่านี่คือความหมายของพลังแห่งการตื่นรู้ตามวิถีเทวนิยัม เราไม่มีพระเจ้าจากฟากฟ้าเบื้องบนมาช่วยบันดาลให้เรารู้แจ้ง มนุษย์ทุกคนมีพุทธสภาวะเป็นธรรมชาติพื้นฐานอยู่แล้ว ปัญหาก็คือ มันถูกปกคลุมไว้ด้วยเมฆหมอกแห่งสมมติสังขารที่เราถูกสอนมาตั้งแต่เด็ก เราจึงไม่สามารถเข้าใจโลกตามที่เป็นจริงได้ จึงจำเป็นที่เราจะต้องค่อยๆ เรียนรู้ย้อนกลับสู่ธรรมชาติเดิมแท้ ลอกปอกเปลือกอึดตาไปจากรากฐานของหิณยาน สุ่มหายน เราจึงจะสามารถเข้าใจสิ่งที่วัชรยานต้องการสื่อได้ นั่นคือความหมายของเส้นทางการฝึกฝนพุทธธรรมในแง่ของพุทธพาทนะหรือไตรยาน

การฝึกฝนขั้นหิณยานเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุด คุณจะต้องเรียนรู้ที่จะบ่มเพาะความมีสติกับทุกรายละเอียดของชีวิต ตระหนักรู้ถึงความเป็นไปรอบตัว และเอาใจใส่กับเส้นทางชีวิตของตน จากนั้นจิตใจของเราจะเริ่มขยายกว้างขึ้นสู่ขั้นของมหายาน

ความพอใจในสิ่งที่ตัวเองเป็น และความสามารถที่จะดูแลรับผิดชอบชีวิตของตัวเองได้ในขั้นของ
หิวนาน จะนำมาซึ่งความรักและความปรารถนาดีที่แผ่ซ่านและครอบคลุมผู้อื่นและสิ่งต่างๆรอบตัว
อย่างเป็นธรรมชาติ แทนที่เราจะต้องเผชิญหน้ากับโลกด้วยความหวาดกลัวเหมือนในอดีต เราได้ฝึกฝน
จนหัวใจของเรากล้าที่จะเปิดเรียนรู้โลกอย่างไม่เงินอาย นั่นถือเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการ
ฝึกฝนในขั้นของวัชรยาน

แม้แต่ในประเทศพุทธฝ่ายเถรวาทที่วัชรยานไม่ได้ถูกรวมไว้ในหลักคำสอน อริยบุคคลผู้ฝึกฝนจนรู้แจ้ง
ได้ผ่านขั้นตอนของการเติบโตทางจิตวิญญาณในลักษณะเดียวกัน อาจจะกล่าวได้ว่า ไม่ว่าคุณจะฝึกอยู่
ในสายปฏิบัติใด ท้ายที่สุดแล้วความสุกงอมทางจิตวิญญาณก็จะไปบรรจบกันที่ขั้นของวัชรยาน

นักเรียนของคุณได้เริ่มฝึกวัชรยานกันแล้วหรือยัง

พวกเขาจะต้องผ่านการฝึกนั่งสมาธิพื้นฐานมาแล้วหลายต่อหลายชั่วโมงกว่าจะถึงจุดที่เรียกได้ว่าพร้อม
แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าคือ หัวใจที่พร้อมอุทิศตนให้กับเส้นทางสายนี้อย่างถึงที่สุด ซึ่งคุณจะเป็นสิ่งที่ค่อยๆ
เกิดขึ้นตามการฝึกฝน ณ ขณะนี้ เรามีสมาชิกรวมกันที่เมืองโบลเดอร์ประมาณ ๔๐๐ คน ในจำนวนนั้น
มีประมาณ ๑๐๐ คนที่เป็นนักเรียนต้นตระกูล แต่ก็เรียกได้ว่ายังอยู่ในขั้นอนุบาล ซึ่งยังไม่สามารถเรียกว่า
เป็นผู้ฝึกต้นตระกูลได้เลยทีเดียว

**เป็นไปได้หรือไม่ที่นักเรียนชาวอเมริกันของคุณจะสามารถพัฒนาตนเองได้รวดเร็วพอๆกับชาวทิเบตที่
เติบโตมากับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมพุทธ**

ผมมองว่าเป็นไปได้ทั้งสองทาง บางครั้งคนที่เติบโตมาในประเทศพุทธก็พบกับอุปสรรคที่หนักหนาใน
รูปแบบที่ต่างออกไป ด้วยประเพณีและวัฒนธรรมที่ส่งต่อกันมายาวนาน คุณก็อาจจะไปรับเอาหลักการ
นิยาม หรือความคาดหวังต่าง ๆ นานา เกี่ยวกับศาสนาหรือวิถีปฏิบัติทางจิตวิญญาณมาแบกไว้ แทนที่จะ
ได้ค้นหาคุณค่าและความหมายที่แท้จริงในแบบของคุณเอง

ในเรื่องของภาษาก็มีส่วนมาก ประเทศที่รับเอาพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมได้นำเข้าภาษา
บาลีหรือสันสกฤตมาใช้กันในชีวิตประจำวัน จนความหมายที่ลึกซึ้งของมันได้ผิดเพี้ยนไปมาก ภาษา

พุทธได้กลายเป็นศัพท์สูงหรือศัพท์เทคนิคที่แสดงถึงสิ่งอื่นที่ไม่ใช่พุทธธรรม เช่น สถานะทางสังคม การศึกษา หรือพิธีรีตอง เป็นต้น ซึ่งผมมองว่าเปลือกความคิดแบบนี้ได้พอกพูนขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงหัวใจแห่งพุทธธรรมอย่างน่าเศร้า

ในหลายๆทาง ผมคิดว่าชาวอเมริกันจะมีเหตุปัจจัยที่ดีกว่าในข้อนี้ ภาษาที่เราใช้ในการสื่อสารพุทธธรรมในโลกตะวันตกเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง ทุกสิ่งเกิดขึ้นอย่างสดใหม่ ซึ่งผมมองว่าเป็นสิ่งที่ชาวอเมริกันจะได้ประโยชน์สูงสุดจากพุทธธรรมที่ปลอดจากหลักการความ คาดหวังทางวัฒนธรรม แต่ในอีกทางหนึ่งเมื่อคุณไม่มีวัฒนธรรม ไม่มีประเพณีเป็นภาชนะรองรับ คุณก็อาจหลงทางได้ง่ายกว่า ดังนั้นคุณจำเป็นจะต้องรู้ว่าตัวเองทำอะไรอยู่ และความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับ อาจารย์ก็จะเป็นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยได้มาก

นอกเหนือจากส่วนของความน่าตื่นตาตื่นใจแล้ว กระบวนการที่เรียกว่าตันตระที่แท้นั้นแสดงถึงอะไรบ้าง

สิ่งสำคัญที่สุด คือ สิ่งที่เราเรียกกันว่า “สายธรรม (Lineage)” ไม่ใช่หนังสือ ประเพณี หรือ พิธีกรรมที่ถูก ยื่นให้ต่อกันมา ธารธรรมที่ว่ำนั้นเป็นประสบการณ์ตรงของการเปลี่ยนแปลงด้านในของผู้ฝึกฝน เป็น ประสบการณ์การรู้แจ้งในลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่ผู้ฝึกเริ่มรู้สึกได้ด้วยตัวของเขาเอง จริงๆแล้วมันเป็น ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาหากคุณทุ่มเทให้กับการฝึกฝนอย่างถวายชีวิต ผู้ฝึกค่อยๆสะสม ประสบการณ์ใหม่ๆจากสิ่งที่เขาได้เรียนรู้จากอาจารย์ของเขา อาจารย์ผู้ซึ่งเคยผ่านประสบการณ์เหล่านี้ มาก่อนจากการฝึกกับอาจารย์ของเขาเช่นเดียวกัน สายธรรมที่มีชีวิตได้ถูกส่งผ่านต่อกันอย่างไม่ขาดสาย ด้วยการพบกันของสองจิต สิ่งนี้ทำให้วิถีแห่งตันตระมีพลังยิ่งกว่าสายปฏิบัติใดๆ ตันตระไม่ต้องการที่ พึ่งใดๆจากภายนอก ขอเพียงแค่อาจารย์กับศิษย์สั่งสอนและฝึกฝนร่วมกัน トラバใดที่การถ่ายทอด ประสบการณ์แห่งธรรมชาติดิมแท้ของจิตในรูปแบบตัวต่อตัวเช่นนี้ยังคงอยู่ สายธรรมแห่งตันตระก็จะ ยังคงดำเนินต่อไปได้อย่างไม่ขาดสาย

เพื่อนของผมคนหนึ่งเล่าประสบการณ์การไปร่วมฟังปาฐกถาของคุณ พวกเขาได้เห็นนิมิตของท่านมาร์ ปะ และมิลารปะ อีกทั้งยังรู้สึกถึงพลังบางอย่างที่ไม่สามารถอธิบายได้จากตัวคุณ การส่งทอดธารธรรม ที่ว่ำนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร

อืม..ผมค่อนข้างจะตั้งข้อสงสัยกับประสบการณ์นิมิตจำพวกนั้นอยู่นะ (หัวเราะ) แต่สำหรับนักเรียนผู้ที่อุทิศตนให้กับพุทธธรรมจริงๆ ผมมองว่ามันเป็นเรื่องของการไม่มีทางเลือกมากกว่า คือคุณไม่มีพื้นที่ให้กับการหันหลังกลับไปหมกมุ่นกับแบบแผนชีวิตว่ายาวนานในอดีตกต่อไป **“สิ่งต่างๆจะชัดเจนขึ้นยามที่คุณจนมุม”** แทนที่จะถูกบังคับขู่เข็ญ ลักพาตัว หรือคุมขัง เมื่อคุณหมดทางเลือก คุณยอมแพ้ เลิกขัดขืนชีวิตโดยสิ้นเชิง เมื่อบางสิ่งบางอย่างได้ถูกปล่อยวาง คุณได้เริ่มกลายเป็นส่วนหนึ่งที่สมบูรณ์กับการภาวนา แทนที่จะมองว่าการภาวนาเป็นทางเลือก

ณ จุดนั้น อาจเป็นครั้งแรกที่คุณได้เข้าไปสัมผัสกับชีวิตของตัวเองจริงๆ พอคุณหมดทางเลือก คุณยอมแพ้ ยอมศิโรราบ คุณได้ยอมให้พุทธธรรมแทรกซึมเข้าไปในเลือดเนื้อด้วยการเริ่มฝึกภาวนา เรียนรู้ที่จะหายใจเข้าออกอย่างถูกต้อง คุณรู้สึกราวกับได้เกิดใหม่ คุณอาจตระหนักได้ถึงความเป็นไปได้ใหม่ๆ ในชีวิตที่คุณไม่เคยสัมผัสมาก่อน ลองมองให้ดีๆ...มันเป็นเรื่องง่ายๆของการศิโรราบหลักการทั้งหลายที่คุณแบกไปไหนมาไหน แล้ว “ตื่น” เหยหน้าขึ้นมามองโลกตามที่เป็นจริง ชีวิตที่ตื่นนั้น เต็มเปี่ยมไปด้วยความร่าเริงและพลังสร้างสรรค์ เมื่อเกิดวินาทีนั้นนักเรียนจะเริ่มรู้สึกให้คุณค่ากับคำสอนและตัวผู้ถ่ายทอด ทั้งๆที่จริงแล้วตัวธรรมจารย์นั้น ไม่ได้ทำอะไรเลย (หัวเราะ) การส่งทอดของสายธรรมเกิดขึ้นอยู่แล้วตลอดเวลาตามธรรมชาติ

ผู้ฝึกจะต้องผ่านกระบวนการอะไรบ้างที่จะทำให้เขาสามารถปล่อยวางชีวิตเช่นนั้นได้ แทนที่จะต้องพยายามควบคุมชีวิตอยู่ตลอดเวลา

ในขั้นเริ่มต้นของการฝึก เวลาที่คุณพยายามนั่งขัดสมาธิหลับตานิ่ง นั้นยังถือว่าเป็นการสร้างที่จะภาวนา แทนที่จะเป็นการภาวนาจริงๆ ไม่ว่าคุณจะพยายามมากแค่ไหนมันก็ยังคงเป็นการคัดจจริตอยู่ดี (หัวเราะ) แต่กระนั้นคุณก็ต้องนั่งไปเรื่อยๆ จนถึงจุดหนึ่งคุณเริ่มรู้สึกถึงจิตที่วุ่นวายไม่หยุดพัก แม้ข้างนอกจะดูสงบนิ่ง แต่ข้างในคุณจะมีเสียงซบซิบนิทาน คุณเริ่มรู้สึกสับสน ท้อแท้ และหดหู่ นั่นคือจุดที่คุณเริ่มเฝ้าดูตัวเองอย่างจริงจัง คุณเริ่มตระหนักว่าคุณไม่ได้คัดจจริตอีกต่อไป คุณกำลังภาวนาเฝ้าดูจิตใจตัวเองอยู่จริงๆ!

ไม่มีใครสามารถบอกได้ว่าความเปลี่ยนแปลงที่ว่ามันจะเกิดขึ้นเมื่อไหร่ มันเป็นส่วนหนึ่งของการเติบโตทางจิตวิญญาณและการทำความรู้จักกับชีวิตของคุณเอง คุณพบว่าคุณได้ค่อยๆเข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับอารมณ์ในแง่ลบต่างๆ ทุกอย่างยังคงอยู่ในแบบของมัน การภาวนาไม่ได้ช่วยให้คุณเปลี่ยนเป็นคน

ใหม่ หรือสัดส่วนตัวๆของชีวิตคุณทิ้งไปได้ คุณยอมรับที่จะล้มเลิกความคาดหวัง คุณเปลี่ยนทัศนคติจากการกำจัดเป็นการยอมรับ คุณจนมุม หหมดทางสู้โดยสมบูรณ์ คุณยอมตายโดยสันติ ...ณ จุดนั้นคุณเหมือนจะมีบางอย่าง “คลิก”

เพื่อที่จะเกิดกระบวนการที่ว่่านั้น การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอเป็นสิ่งสำคัญใช่หรือไม่

แน่นอนที่สุด เราไม่ได้กำลังพูดถึงถึงหลักการทางปรัชญา มันจะต้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตของคุณเองจริงๆ ผมไม่มีสิทธิ์จะไปวิเคราะห์หรือตัดสินสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตของคนอื่น ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของผมที่จะไปบอกว่าใครควรทำอะไรหรือไม่ควรทำอะไร คุณจะทำอะไรก็เรื่องของคุณ นั่นมันชีวิตของคุณ ผมในฐานะธรรมาจารย์ไม่ได้มีหน้าที่มาตัดสินว่าอะไรผิดอะไรถูกแทนคนอื่น ทุกคนจะต้องรู้จักเชื่อใจในประสบการณ์ที่ตัวเองสัมผัส ยืนบนลำแข้งของตนเองและเติบโตตามเส้นทางชีวิตที่ตัวเองได้เลือก แม้สิ่งที่ผมถามจะเป็นเรื่องธรรมดาๆอย่าง “เธอนั่งวันละกี่ชั่วโมง?” “เธอกำลังเรียนอะไรอยู่?” “เธอทำงานที่ไหน?” แต่สิ่งที่ผมสนใจคือประสบการณ์ชีวิตของเขา พุทธธรรมที่เราากำลังพูดถึงอยู่นี้ คือประสบการณ์แห่งการตื่นรู้ที่ทุกคนสามารถฝึกฝนและสัมผัสได้จริงในชีวิตของตนเอง

คุณคิดว่าวันหนึ่งนักเรียนชาวตะวันตกของคุณจะสามารถฝึกเทคนิคตันตระขั้นสูงอย่าง โยคะทั้งหกของนาโรปะ หรือมหามุทราได้ไหม

แน่นอน ไม่มีข้อจำกัดของเชื้อชาติและวัฒนธรรมในเรื่องของธรรมะ ตราบใดที่พวกเขามีความศรัทธาและความวิริยะอุตสาหะในการฝึกฝนตนเอง

ในข้อเขียนของคุณ คุณได้บอกว่ามหามุทรายังไม่ใช่วิธีขั้นสูงสุดของการรู้แจ้ง นั่นเป็นเพราะผู้ฝึกยังยึดมั่นอยู่ในภาวะสูญญตาในฐานะสถานะสูงสุดหรือเปล่า

เป็นความจริงที่ว่าสัญชาตญาณแห่งการตื่นรู้คือกระดูกสันหลังของการฝึกทั้งหมด แต่การรู้แจ้งในสูญญตาโดยปราศจากการนำไปใช้ในชีวิตจริงก็กลายเป็นสิ่งไร้ประโยชน์ การภาวนากับชีวิตจึงต้องไปคู่กันเสมอ มหามุทรา เป็นเพียงขั้นต้นของความเข้าใจในจิตวิญญาณแห่งวิถีตันตระ ความเข้าใจในขั้นที่ลึกซึ้งขึ้นเรียกว่า อติ หรือ มหาอติ อันเป็นขั้นที่ประสบการณ์สูญญตาได้ปรากฏให้เราเห็นได้ในชีวิตประจำวันโดยสมบูรณ์

ความหมายของตันตระ คือความต่อเนื่อง อันแสดงถึงความต่อเนื่องแห่งสัจธรรมในชีวิต คุณจึงไม่สามารถแยกสัญชาตญาณแห่งการตระหนักรู้ในสัจธรรมจากการดำเนินชีวิตในแต่ละวันได้ เปรียบได้กับนกที่จะบินได้ก็ด้วยปีกทั้งสองข้าง

หมายความว่า การรู้แจ้งในขั้นของมหาติ หรือ ชกเซ็น คือการหวนสู่การดำเนินชีวิตธรรมดาสามัญในโลก แทนที่จะพอใจแค่การเข้าถึงสัจธรรมภายในเพียงแค่นั้น

ลองคิดเสียว่า คุณได้สัมผัสกับศักยภาพแห่งพื้นที่ว่างในถ้วยใบนี้ จากนั้นคุณก็ค่อยๆ ขยายถ้วยให้กว้างขึ้นเรื่อยๆ เพื่อที่จะได้สัมผัสกับพื้นที่ว่างให้มากขึ้นอีก จนในที่สุดถ้วยก็แตกออก คุณได้สัมผัสกับพื้นที่ว่างภายนอกโดยสมบูรณ์ คุณตระหนักว่าคุณไม่จำเป็นต้องอยู่แต่ในถ้วยเพื่อที่จะสัมผัสความว่างอีกต่อไป พื้นที่ว่างอันไพศาลนั้นมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง

ประสบการณ์ในลักษณะของถ้วยแตกจะเกิดขึ้นได้อย่างไร

จริงๆ แล้วมันเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ข้อความบางอย่างต้องการสื่อสารถึงเราอยู่ตลอด สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทุกอย่างเป็นพลวัตแห่งสัจธรรม อาจจะเรียกได้ว่าการฝึกฝนทางจิตวิญญาณคือการเรียนรู้ที่จะเข้าใจธรรมชาติ เลิกขัดแย้งต่อต้าน แล้วหันมาผ่องพักและตระหนักรู้กับสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว เราไม่จำเป็นต้องสร้างเกราะมาป้องกันตัวเองอีกต่อไป เพราะไม่ช้าก็เร็วสัจธรรมก็จะตัดผ่านและส่งสารถึงเราผ่านความทุกข์ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เราต้องการแค่ความเข้าใจที่ถูกต้อง จากนั้นจึงเรียนรู้ที่จะนำความเข้าใจนั้นมาปฏิบัติจริงในชีวิตจริงๆ แล้วมันไม่มีเทคนิคตายตัวหรอกนะ เหมือนกับเวลาคุณเริ่มต้นจักรยาน ไม่มีใครสามารถสอนคุณได้ว่าควรจะทำอย่างไร แต่คุณต้องลองทำไปเรื่อยๆ ล้มแล้วลุกนับครั้งไม่ถ้วน จนในที่สุดคุณก็ทำได้ สิ่งสำคัญคือคุณต้องไม่กลัวเจ็บ

อะไรคือ “การตรัสรู้” หรือการรู้แจ้งขั้นสูงสุดในพุทธศาสนา

ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าการรู้แจ้งขั้นสูงสุดอย่างที่คนทั่วไปเข้าใจกันหรอก ในการเดินทางแห่งจิตวิญญาณไม่มีสิ่งที่เรียกว่า “สิ่งสุดท้าย” เป้าหมายคือการเดินทาง การรู้แจ้งเกิดขึ้นอยู่ตลอด แต่ถึงจุดหนึ่งคุณได้ศิโรราบไว้กับการสูญเสียหลักเกาะเกี่ยวทั้งหลายโดยสมบูรณ์ คุณไม่มีที่พึ่งอีกต่อไป คุณเลิกที่จะ

เปรียบเทียบนั้นกับนี้ นี่กับโนน (หัวเราะ) ไม่ใช่ว่ามันเป็นเรื่องเลวร้ายที่จะพูดถึงสภาวะนั้นหรอกนะ แต่คุณไม่สามารถพูดถึงมันได้ อีกทางหนึ่งมันก็ไม่ใช่เรื่องสำคัญอะไรที่จะพยายามหาคำอธิบาย

**แต่มันน่าจะมีสิ่งที่คุณลักษณะ อย่างที่ในหลายศาสนา(รวมถึงพุทธศาสนา) ได้พยายามอธิบายสัง
กรรมสูงสุด**

แน่นอนว่าศาสนาในฐานะสถาบันพยายามที่จะให้คำนิยามประสบการณ์ของการเข้าถึงสังกรรมสูงสุด แต่นั่นไม่ใช่ประสบการณ์ในตัวของมันเอง สิ่งที่เรากำลังสื่อสาร คือ พุทธธรรมในฐานะประสบการณ์ตรง เราต้องเข้าใจว่าศาสนาไม่ใช่เจ้าของสังกรรม และศาสนาไม่ได้เป็นเจ้าของชีวิต

ท่านนาการชุนกล่าวไว้ว่า “ฉันไม่มีหลักปรัชญาอะไรมาใช้อธิบาย เพราะสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นเช่นนั้นเอง” คุณต้องเข้าใจว่าเป้าหมายไม่ได้อยู่ที่บทสรุปสุดท้าย แต่คือ การตัดลัดวงจรตระหนักรู้แห่งการหาบทสรุปให้หมดไปเสีย คุณอาจเรียกกระบวนการทั้งหมดง่ายๆว่า “ตื่น” แทนที่จะเป็นการตรัสรู้อะไรให้ซับซ้อน

๑ แปลและเรียบเรียงจาก “Things Get Very Clear When You’re Cornered: Interview with Chögyam Trungpa” ในวารสาร “The Laughing Man” ฉบับที่ ๒ ปี ค.ศ. ๑๙๗๖

๑ ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *ปาจารย์สาร* ฉบับเดือนมิถุนายน – กรกฎาคม ๒๕๕๐